

НАЦІОНАЛЬНА НАУКОВА МЕДИЧНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ
БІБЛІОТЕКА ТЕРНОПІЛЬСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО МЕДИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ І. Я. ГОРБАЧЕВСЬКОГО МІНІСТЕРСТВА ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
СЕКЦІЯ ПРАЦІВНИКІВ МЕДИЧНИХ БІБЛІОТЕК УКРАЇНСЬКОЇ БІБЛІОТЕЧНОЇ АСОЦІАЦІЇ

МЕДИЧНІ БІБЛІОТЕКИ УКРАЇНИ: ДОСЯГНЕННЯ, МОЖЛИВОСТІ, ПЕРСПЕКТИВИ

Матеріали XXII
міжнародної науково-практичної конференції
16–17 жовтня 2024 р.
м. Тернопіль

НАЦІОНАЛЬНА НАУКОВА МЕДИЧНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ
БІБЛІОТЕКА ТЕРНОПІЛЬСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО МЕДИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ І. Я. ГОРБАЧЕВСЬКОГО МІНІСТЕРСТВА ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
СЕКЦІЯ ПРАЦІВНИКІВ МЕДИЧНИХ БІБЛІОТЕК УКРАЇНСЬКОЇ БІБЛІОТЕЧНОЇ АСОЦІАЦІЇ

МЕДИЧНІ БІБЛІОТЕКИ УКРАЇНИ: ДОСЯГНЕННЯ, МОЖЛИВОСТІ, ПЕРСПЕКТИВИ

Матеріали
XXII міжнародної науково-практичної конференції
16–17 жовтня 2024 р.
м. Тернопіль

ЗМІСТ

ВІТАЛЬНІ СЛОВА	5
ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ БІБЛІОТЕК ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: З ДОСВІДУ РОБОТИ БІБЛІОТЕКИ ТЕРНОПІЛЬСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО МЕДИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ І. Я. ГОРБАЧЕВСЬКОГО	8
ПРОЦІВ Олена, ГАВРИЩАК Ігор	
МІСІЯ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ КНИГОЗБІРНИ У ФОРМУВАННІ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТИРІВ СВОЇХ КОРИСТУВАЧІВ ПІД ЧАС РОСІЙСЬКОЇ ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ	12
БОРОВИК Ольга	
ВІДДІЛ МЕДИЧНОЇ ЛІТЕРАТУРИ — ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ УНІВЕРСАЛЬНОЇ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ	18
БАЧИНСЬКИЙ Валерій	
РОБОТА ВІДДІЛУ МЕДИЧНИХ НАУК ВОУНБ ІМЕНІ В. ОТАМАНОВСЬКОГО: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ	21
ВИНОГРАДСЬКА Юлія	
JAN WEDEL - FILANTROP, WŁAŚCICIEL FABRYKI E. WEDEL S. A.	24
KRÓLIKOWSKI Krzysztof	
ДИРЕКТОРИ НАЦІОНАЛЬНОЇ НАУКОВОЇ МЕДИЧНОЇ БІБЛІОТЕКИ УКРАЇНИ: ЇХ ВНЕСОК У ЗАРОДЖЕННЯ ТА РОЗБУДОВУ ІНСТИТУЦІЇ	26
ОСТАПЕНКО Тетяна	
БІБЛІОТЕКА БДМУ – 80 РОКІВ З ДНЯ ЗАСНУВАННЯ. ІСТОРІЯ ТА СТАНОВЛЕННЯ	33
КІСЕЛИЦЯ Ганна, ГІМЧИНСЬКА Олена	
ЛІКАРСЬКА КОМІСІЯ НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМ. ШЕВЧЕНКА (1898–2023) КРІЗЬ ПРИЗМУ БІОГРАФІСТИКИ	36
НАДРАГА Марта	
ПАРТНЕРСТВО І ПСИХОЛОГІЧНА ДОПОМОГА ПІД ЧАС ВІЙНИ У НАЦІОНАЛЬНІЙ НАУКОВІЙ МЕДИЧНІЙ БІБЛІОТЕЦІ УКРАЇНИ	39
КИРІЙ Світлана	
ВІДКРИТІ ОСВІТНІ РЕСУРСИ ЯК ВІДПОВІДЬ НА СУЧАСНІ ВИКЛИКИ У НАВЧАННІ	42
ПАВЛЕНКО Тетяна	
МАРКЕТИНГОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-БІБЛІОТЕЧНИХ ПОСЛУГ	46
МУСІЄНКО Тетяна	
ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ БІБЛІОТЕКАРІВ В УПРАВЛІННІ ДОСЛІДНИЦЬКИМИ ДАНИМИ КОНФІДЕНЦІЙНОГО ХАРАКТЕРУ	51
ПЕТРУНОВСЬКА Світлана	
ФОРМУВАННЯ ПАТРІОТИЧНОГО СВІТОГЛЯДУ МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ В РОКИ ВІЙНИ: З ДОСВІДУ РОБОТИ НАУКОВИХ БІБЛІОТЕК ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ	55
КІРІШЕВА Олена	
НАУКОВО-МЕТОДИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНСЬКИХ БІБЛІОТЕК У НАУКОВОМУ ДИСКУРСІ МІЖВОЄННОГО ПЕРІОДУ	70
КЛИМЕНКО Оксана, СОКУР Олена	
ВИДАВНИЧА ДІЯЛЬНІСТЬ БІБЛІОТЕКИ ЯК ДОКУМЕНТАЛЬНА ПАМ'ЯТЬ УНІВЕРСИТЕТУ	74
КРАВЧУК Неліна, МЕЛЬНИК Майя	
ПОЧАТОК СПІВПРАЦІ НАЦІОНАЛЬНОЇ НАУКОВОЇ МЕДИЧНОЇ БІБЛІОТЕКИ УКРАЇНИ І МЕДИЧНОЇ БІБЛІОТЕКИ КОРОЛІВСЬКОГО КОЛЕДЖУ ЛІКАРІВ ЕДИНБУРГУ (ROYAL COLLEGE OF PHYSICIANS OF EDINBURGH): ПЕРШІ КРОКИ У РОЗВИТКУ ПАРТНЕРСТВА ІЗ БІБЛІОТЕЧНИМИ ФАХІВЦЯМИ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ	78
ПАСЬКО Ірина	

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ ПОКАЖЧИК «СЛОВНИКИ ТА ЕНЦИКЛОПЕДІЇ З МЕДИЦИНИ І СУМІЖНИХ ГАЛУЗЕЙ ЗНАЇЙ У ФОНДІ НАЦІОНАЛЬНОЇ НАУКОВОЇ МЕДИЧНОЇ БІБЛІОТЕКИ УКРАЇНИ» ЯК ДЖЕРЕЛО ІНФОРМАЦІЙНОГО ПОШУКУ З ПРОБЛЕМ МЕДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ	81
САМЧУК Лариса	
НАУКОВА РОБОТА ПРОВІДНИХ МЕДИКІВ ПОЛІСЬКОГО КРАЮ У КОНТЕКСТІ ЗБЕРЕЖЕННЯ ФОНДІВ БІБЛІОТЕКИ	85
ВАСЮХА Людмила	
ТЕХНОЛОГІЧНІ ІННОВАЦІЇ В БІБЛІОТЕЧНІЙ СФЕРІ: ДОСВІД НІМЕЧЧИНИ	89
СТЕПЧЕНКО Любов	
СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ І СЕРВІСНІ ФОРМИ В ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ НАУКОВОЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ БІБЛІОТЕКИ НААН	91
ТАТАРЧУК Людмила	
ВОЛОДИМИР БЕЦ — ФУНДАТОР НЕЙРОНАУК В УКРАЇНІ	95
МАЛІШЕВСЬКА Наталія	
СТОРІНКА МЕДИЧНОГО ЖИТТЯ УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКОГО ПРИКОРДОННЯ (1919–1939 РР.)	100
БУЛАХ Світлана	
БІБЛІОТЕРАПІЯ: ЦІЛЮЩА ДІЯ КНИГИ	104
КУЛІЄВА Тамара	
ФРАНЦІШЕК КОКОТ – ПІОНЕР НЕФРОЛОГІЇ У СХІДНІЙ ЄВРОПІ (ДО 95-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ)	107
БІЛА Людмила	
КНИГИ ЯК ХРАНИТЕЛІ ПАМ'ЯТІ ПРО ЛІКАРІВ ВІННИЧЧИНИ	110
МАЗУР Ольга	
ЕКСКАРСІЇ ЯК СКЛАДНИК СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ НАУКОВОЇ МЕДИЧНОЇ БІБЛІОТЕКИ УКРАЇНИ	114
КРИЛАНОВА-ШЕХОВЕЦЬ Наталя	
ПАТРІАРХ СТОМАТОЛОГІЇ УКРАЇНИ: КОЛЕКЦІЯ ЮРІЯ ЙОСИПОВИЧА БЕРНАДСЬКОГО У ФОНДІ НАЦІОНАЛЬНОЇ НАУКОВОЇ МЕДИЧНОЇ БІБЛІОТЕКИ УКРАЇНИ (ННМБУ)	118
ОСТАПЕНКО Тетяна, ПРАВОВЕРОВА Лілія	
СПОДВИЖНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ІЛЛІ ОСИПОВИЧА ФРУМІНА (1876–1945): ДО 105-РІЧЧЯ З ДНЯ ЗАСНУВАННЯ ДУ «ІНСТИТУТ ТРАВМАТОЛОГІЇ ТА ОРТОПЕДІЇ НАМН УКРАЇНИ»	124
НЕМИРОВИЧ–БУЛГАКОВА Оксана	
БІБЛІОТЕЧНИЙ ВИМІР: НА ШЛЯХУ ДО ПРОФЕСІЙНИХ УСПІХІВ (ДО 90-РІЧЧЯ КНИГОЗБІРНИ ПОЛТАВСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО МЕДИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ	129
БОРОВИК Ольга, КАЛАЙДА Світлана	
СПІЛЬНИЙ УКРАЇНСЬКО-АМЕРИКАНСЬКИЙ ПРОЄКТ «ЛІКАР МАРМОРШТЕЙН М. І.»	132
РОМАНЮК Оксана, ГАРІНА Наталія	
ВІДДАНІСТЬ ОБРАНІЙ СПРАВИ. ЕКСКУРС В МИНУЛЕ ОБЛАСНИХ МЕДИЧНИХ БІБЛІОТЕК УКРАЇНИ	135
НАУМЕНКО Світлана	
ЛІКАРІ ПОДІЛЬСЬКОЇ ГУБЕРНІЇ – ВИДАТНІ ДІЯЧІ МЕДИЦИНИ ПОЛЬЩІ	142
МЕЛЬНИК Майя	
ПРОЄКТ КОРПОРАТИВНОЇ КАТАЛОГІЗАЦІЇ МЕДИЧНИХ БІБЛІОТЕК УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ (З ДОСВІДУ ННМБУ)	146
КОЦЮРА Євгенія, ПАНФІЛОВА Алла	
УКРАЇНСЬКА МЕДИЧНА ТЕРМІНОЛОГІЯ ТА ПРЕДМЕТНІ РУБРИКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ МЕДИЧНОЇ БІБЛІОТЕКИ США В МЕДИЧНИХ БІБЛІОТЕКАХ УКРАЇНИ	150
МАКАРЕНКО Антоніна	
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УКРАЇНСЬКИХ БІБЛІОТЕК	154
ШКОДА Юрій	

НАУКОВІЙ БІБЛІОТЕЦІ ДУ «ІНСТИТУТ НЕЙРОХІРУРГІЇ ІМЕНІ АКАДЕМІКА А. П. РОМОДАНОВА НАМН УКРАЇНИ» – 95 РОКІВ	156
КРИЧУН Світлана	
ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ЗБЕРЕЖЕННЯ БІБЛІОТЕЧНОГО ФОНДУ НАЦІОНАЛЬНОЇ НАУКОВОЇ МЕДИЧНОЇ БІБЛІОТЕКИ В СУЧАСНИХ РЕАЛІЯХ	161
ЛУК'ЯНЕЦЬ Наталія	
РОБОТА З БАЗОЮ ДАНИХ «КАЛЕНДАР ЗНАМЕННИХ ДАТ» У БІБЛІОТЕЦІ БУКОВИНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО МЕДИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ	164
СМОЛЕНЦЕВА Алла, КІСЕЛИЦЯ Ганна	
ОСОБЛИВОСТІ РЕЗИЛЕНТНОСТІ БІБЛІОТЕКАРІВ ПІД ЧАС ВІЙНИ	167
ЛУКОМСЬКА Світлана	

УДК 61(092)(477.44+438)(045)

ЛІКАРІ ПОДІЛЬСЬКОЇ ГУБЕРНІЇ – ВИДАТНІ ДІЯЧІ МЕДИЦИНИ ПОЛЬЩІ

Мельник Майя Ігорівна

заступниця директорки
Наукової бібліотеки Вінницького національного
медичного університету ім. М. І. Пирогова,
м. Вінниця
libvnmu@gmail.com

Анотація. У статті висвітлено діяльність лікарів XIX ст., які розпочинали медичну практику в Подільській губернії (нині Вінниччина) та стали видатними медиками й науковцями Польщі.

Ключові слова: історія медицини, лікарі Подільської губернії, медики Польщі.

PHYSICIANS OF THE PODIL PROVINCE – OUTSTANDING MEDICAL WORKERS IN POLAND

Melnyk Maiia

Deputy director of the Scientific Library Vinnytsia National Medical University named after M. I. Pirogov, Vinnitsia
libvnmu@gmail.com

Abstract. The article highlights the activities of 19th-century doctors who started medical practice in the Podil province (now Vinnytsia region) and became prominent physicians and scientists in Poland.

Keywords: history of medicine, doctors of Podil province, Polish doctors.

На багатотних землях Вінниччини, де сходяться багаті традиції та культури, народжувалися й працювали лікарі польського походження. Їх імена стали невід'ємною частиною історії нашого краю, а внесок в розвиток медичної науки та практики неоціненний.

Занурившись в історію медицини XIX ст., познайомимось із видатними лікарями Подільської губернії, кожен з яких залишив по собі яскравий слід у пам'яті нащадків. Імена Юзефа Ролле, Маріана Лонжинського, Станіслава Торокан-Поповського, Гжегожа Лазовського стали символами турботи, доброти, самовідданості, духовної сили та людяності. Незважаючи на упереджене ставлення російської влади до поляків, всі вони були випускниками університету Св. Володимира, який в той час займав четверте місце після Відня, Берліна та Вроцлава [6].

Видатний польсько-український історик, письменник, поет та лікар **Юзеф Ролле** (1829–1894), уродженець Генрихівки Могилівського повіту Подільської губернії, залишив по собі глибокий слід у багатьох галузях науки та медицини. Він був членом-кореспондентом Краківської академії наук, почесним членом Подільської АН та дійсним членом Подільського епархіального історико-статистичного комітету.

Юзеф Ролле з відзнакою закінчив медичний факультет Київського університету Св. Володимира (1855). Продовжуючи свій професійний шлях, у 1856–1860 роках підвищував кваліфікацію з психіатрії у Німеччині та Франції, де захистив докторську дисертацію на тему «Психічні захворювання». Його наукові досягнення були визнані численними медичними товариствами Парижа, Києва, Варшави та Вільно.

Приїхавши до Кам'янця-Подільського у 1861 р., Ю. Ролле почав працювати лікарем на цукровому заводі. Він невтомно звертав увагу громадськості на важкі умови праці робітників, ініціюючи створення товариства лікарів у місті. Завдяки його зусиллям та за рахунок благодійних коштів «Імператорського гуманітарного союзу», у 1855 р. міському товариству лікарів було виділено ділянку землі для будівництва безкоштовної лікарні для бідних. Юзеф Ролле активно працював над створенням безкоштовної амбулаторії, віспощеплювального пункту та курсів повітук. У 1891 р. було збудовано будівлю лікарні-поліклініки для незаможних, яка надавала належне поліклінічне обслуговування і госпіталізацію хворих з міста та оточуючих сіл. Юзеф Ролле утримував заклад своїм коштом та коштом друзів-меценатів. Як практикуючий лікар, він здобув популярність серед усіх верств населення Кам'янця-Подільського та Подільської губернії. До нього тягнулися люди, і він надавав усім медичну допомогу.

Ролле брав активну участь у роботі Кам'янецького Товариства подільських лікарів, яке стало центром передових медичних поглядів та практик. Опікуючись бідною шкільною молоддю, він ініціював стипендію для «найбіднішого та найдостойнішого вихованця гімназії, без урахування його віросповідання» [8].

Юзеф Ролле, видатний дослідник і лікар, залишив по собі багату наукову спадщину. Він написав понад 30 праць із соціальної гігієни та історії медицини, в яких докладно описав розвиток медицини та боротьбу з епідеміями на Поділлі. В одному з важливих бібліографічних джерел того часу, «Бібліографическомъ указателѣ по медицинѣ и гигиенѣ Подольской губерніи съ 1714 по 1913 годъ включительно» Прусевича А. Н., у розділі «Історія епідемій» значаться чотири публікації Юзефа Ролле. Дві з них стали важливими джерелами про розвиток медичних закладів та боротьбу з епідеміями в Подільському воеводстві «Dobroczyenne zakłady i szpitala w dawnym województwie Podolskiem» («Благодійні заклади та шпитали в колишньому Подільському воеводстві», *Przegląd lekarski*, 1867) та «Urządzenie medycznej części i choroby epidemiczne w dawnym województwie Podolskim od

rozczątku XV w.» («Становлення медичної частини та епідемічні захворювання в колишньому Подільському воеводстві від початку XV ст.», *Dwutygodnik higieny publicznej*, 1872), в якій він висвітив історичний огляд епідемій, що лютували на Поділлі з XV ст. У розділі «Современное состояние санитарии и гигиены» зазначено 26 публікацій Юзефа Ролле, виконані впродовж 1856–1883 рр. Ці роботи охоплюють широке коло питань гігієни, інфекційних хвороб та протиституції. Особливої уваги заслуговує його спільна праця з Вільгельмом Фаренгольцом «Матеріали до медичинської топографії та гігієни Подільської губернії. Про смертність у Подільській губернії» («Подольские губернские ведомости» 1866, №36–46). Ця робота стала важливим джерелом інформації про демографічні та медичні аспекти життя населення Подільської губернії [3].

Юзеф Ролле не тільки описував медичні проблеми, але й активно працював над їх вирішенням, завжди ставлячи на перше місце добробут людей. Його життя та творча спадщина були сповнені благородства, самовідданості та невтомної праці на благо людства.

Неподалік старовинного містечка Бар Вінницької області в мальовничому селі Шипинки 150 років тому народився **Маріан Лонжинський** (1869–1966). Його життєвий шлях, наповнений випробуваннями та звершеннями, почався саме тут, серед тихих лісів і просторих полів. Він із відзнакою закінчив університет Св. Володимира в Києві (1893). Ще студентом кинув виклик долі, взявши участь у боротьбі з епідемією холери на сході росії. Ті дні були важкими, але саме вони загартували його характер і стали першими кроками на шляху до великої мети. Щоб мати змогу вчитися і забезпечувати себе, Маріан працював фельдшером на пароплаві, що курсував по величому Дніпру. Вечорами він працював репетитором у приватних російських пансіонах, де навчав дітей грамоти та наук. Проте його шлях до медичної кар'єри був ускладнений політичними обмеженнями: полякам не дозволялося працювати асистентами в університеті. Лонжинський був змушений шукати роботу в різних куточках російської імперії, що лише додавало йому рішучості та наполегливості. «В той час, – пригадував Мар'ян Лонжинський, – в цьому краї не було доріг. Під час відлиги й осінніх дощів проїзд по битих шляхах перетворювався на справжні тортурти для бідоласних тяглих тварин. На Кременецькому шляху можна було бачити покинуті вози, кабриолети, екіпажі, які терпляче чекали, доки підсохне або замерзне дорога». Ці роки були сповнені випробувань, але також надавали безцінного досвіду. Вони сформували з Маріана Лонжинського не лише професіонала, але й людину з великим серцем і невтомною волею до боротьби. Закон також суворо забороняв полякам займати посади казенних лікарів, що змусило Маріана Лонжинського шукати інші шляхи для реалізації своєї медичної кар'єри. У 1895 р. він знайшов роботу лікаря на цукровому заводі в Стеблеві, колишньому маєтку поляків Головинських. Це було тільки початком його мандрівного шляху. Пізніше Лонжинський перейшов на роботу до російського цукровика графа Бутурліна в Таганчу біля Канева, а згодом працював у різних куточках російської імперії.

Приблизно у 1903 р. Маріан повернувся до Києва. Тут він активно долучився до створення служби швидкої допомоги, яка у 1905 р. перетворилася на Польське медичне товариство, що стало важливим етапом у розвитку медицини в регіоні. Протягом 1904–1916 рр. Лонжинський працював асистентом у хірургічній клініці під керівництвом відомих хірургів Л. Малиновського та Ф. Борнгаупта в університеті Св. Володимира. Його професійна майстерність і відданість справі допомогли йому стати співорганізатором польської лікарні, хірургічного товариства та Польського лікарського товариства в Києві. Маріан Лонжинський також працював приватним лікарем у багатих родинах. Один з його пацієн-

тів, Собанський, був настільки вдячний за його допомогу, що запросив його до Парижа. Ця подорож стала черговим етапом у житті Лонжинського, додаючи йому нових знань та досвіду, які він згодом використав на благо своїх пацієнтів.

Вирушивши до Берліна та Лозанни у 1909 р., М. Лонжинський занурився у світ хірургічних методів лікування базедової хвороби та відкривав для себе таємниці антисептики. Згодом він створив акціонерне товариство, яке з гордістю відкрило першу польську лікарню в Києві.

У 1916 р. Лонжинський взяв на себе нелегке завдання – стати видавцем і редактором часопису «Polski miesięcznik lekarski», де у кожному випуску висвітлював нові горизонти медицини. Коли в 1918 р. епідемія тифу заповонила Поділля, він був серед тих, хто самовіддано боровся за життя і здоров'я людей. З 1920 р. його шлях привів до військового шпиталю у Варшаві, де він продовжував свою благородну справу.

М. Лонжинський був не тільки лікарем, а й активним громадським діячем. Він став співзасновником, секретарем і головою Об'єднання лікарів лікарняних кас, об'єднуючи навколо себе однодумців. Під час Другої світової війни Лонжинський знову опинився на передовій, працюючи в амбулаторії Польського Червоного Хреста. Після війни він став лікарем у притулку для біженців у Кракові (1944) та допомагав дітям у дитячому будинку поблизу міста Гнезно (1945–1948).

У 1961 році у світ вийшла його книга «Sto lat bez mała. Wspomnienia lekarza z lat 1869–1956» (Warszawa), що перекладається як «Століття майже. Спогади лікаря з 1869 по 1956 рік». У своїх спогадах він передав не лише історію свого життя, а й дух епохи, у якій жив і працював [5].

В інтелігентній та патріотичній родині в місті Жмеринці на Поділлі 130 років тому народився **Станіслав Торокан-Поповський** (1894–1954) – видатний педіатр, доктор медицини, професор. Його життя було наповнене високими ідеалами, відданістю професії та мужністю перед обличчям випробувань.

Станіслав Поповський успішно закінчив гімназію у Вінниці, а у 1917 році з відзнакою завершив навчання в університеті Св. Володимира. Залишившись працювати в університетській дитячій клініці, він поринув у світ дитячої медицини. З січня 1919 р. по травень 1922 р. служив лікарем у Війську Польському і брав участь в обороні Варшави, проявляючи не лише професіоналізм, а й героїзм.

З 1922 р. його кар'єра продовжилася у клініці дитячих хвороб Варшавського університету. У 1932 р. він захистив докторську дисертацію на тему «Дитячий туберкульоз», а в 1939 р. завершив дисертацію з габілітації «Дифтерійний токсин у світлі біохімічних досліджень». Станіслав був не тільки науковцем, а й патріотом. Під час німецько-польської війни брав участь у Вересневій кампанії, після чого потрапив у полон до радянського концтабору, звідки йому вдалося втекти.

Під час німецької окупації 1939–1944 рр. він обіймав посаду завідувача міської дитячої лікарні та читав лекції з педіатрії в Таємному університеті у Варшаві. Він також був членом таємного Комунікаційного комітету лікарів-демократів і соціалістів та активно долучився до боротьби проти нацистських окупантів, приєднавшись до Армії Крайової у формуванні «Ломбард», що займалося військовою розвідкою на аеродромі Окенце. Спільно зі своєю дружиною вони надавали притулок друзям-євреям у своїй оселі. Співпрацюючи з сестрою Матильдою Геттер, настоятелькою монастиря у Варшаві, вони врятували сотні, а за деякими даними – тисячі дітей єврейського походження з Варшавського гетто. Окрім цього, Станіслав забезпечував медикаментами в'язнів варшавської в'язниці «Павяк» та концентраційного табору «Аушвіц-Біркенау».

1 червня 1945 року його запросили організувати педіатричну клініку на медичному факультеті новоствореного

університету в Лодзі. Ця клініка з часом стала однією з найкращих у Польщі. Під його керівництвом здобула репутацію високопрофесійного медичного закладу, де надавалася високоякісна допомога дітям.

Станіслав Поповський був автором багатьох наукових праць присвячених туберкульозу у дітей та фізіології їхнього розвитку. Він заснував одну з провідних наукових педіатричних шкіл у Польщі. Основні напрями його наукової діяльності включали дослідження алергічних явищ при туберкульозі та ревматизмі.

У 1991 році помертно Станіславу Поповському та його дружині Марії було присвоєне почесне звання «Праведник народів світу». Їхній героїчний вчинок та людяність врятували багато життів під час важких часів. В знак визнання їхнього подвигу обласна спеціалізована дитяча лікарня в місті Ольштин (Польща) була названа їхнім ім'ям.

Станіслав Поповський помер 16 травня 1953 року, залишивши по собі слід благородства та величі. Його життя та діяльність стали прикладом відданості професії, людяності та незламного духу [7].

У середині XIX ст. у Вінниці став мешкати лікар **Гжегож Лазовський**. Отримавши освіту у Вільні, він переїхав на Поділля і започаткував тут свою лікарську практику. Спершу Гжегож працював лікарем у родині польських магнатів Потоцьких у мальовничому маєтку Печері. Але його душа прагнула більшого, і невдовзі він перебрався до Вінниці. Тут, у самому серці міста, Лазовський придбав дві суміжні земельні ділянки: першу він купив у міської думи в 1855 р., а другу – у Северина Пактольського в 1858 р. «Наші володіння становили близько семи гектарів у центрі міста. Лінія від головної вулиці була завдовжки понад 100 метрів, а увесь терен мав форму сокири з руків'ям 100 м завширшки і коло 500 м завдовжки та відхиленого від руків'я обуху з розмірами 100х200 м», – згадував його син Ян Лазовський. Ця територія обмежувалася з півночі сучасною вулицею Соборною, західна межа пролягала в районі сучасної Театральної, а східна проходила по умовній лінії між готелем «Вінниця» та колишньою Думою. Вниз від Соборної землі Лазовських простягалися аж до початку сучасної вулиці Льва Толстого.

Гжегож Лазовський був не лише талановитим лікарем, а й людиною великої душі. Він безкоштовно лікував незможних людей, які не могли оплатити послуги лікаря. Його дім став місцем притулку та надії для багатьох мешканців міста. У вільний від роботи час Лазовський присвячував себе іншим захопленням. Він розводив тувових шовкопрядів, вирощував благородні сорти тютюну і винограду. Його садиби квітли і зеленіли, наповнюючи місто ароматами розкішних квітів і плодів. Його дбайливі руки створили справжній оазис посеред міської метушні, де кожен міг знайти спокій і затишок.

Гжегож Лазовський залишив по собі не лише спадщину у вигляді власної праці та відданості, але й незгасний приклад людяності і великодушності. Його життя стало частиною історії Вінниці, надихаючи нові покоління лікарів і мешканців міста на благородні справи та вірність своїм ідеалам.

Син Гжегожа, **Юзеф Лазовський**, наслідуючи батька, також обрав медичну професію. Закінчивши гімназію в Немирові, він продовжив свою освіту в університеті Св. Володимира у Києві. Після завершення навчання Юзеф працював повітовим лікарем у Київській губернії, а згодом переїхав до Вінниці. Тут він також зайняв посаду повітового лікаря і пізніше відкрив власну медичну практику. Приймав пацієнтів як у своєму будинку, так і виїздив до них за потреби. Як і його батько, він надавав безкоштовну медичну допомогу бідним, завдяки чому став досить відомим та популярним у тодішній Вінниці.

Під час холери, що вирувала близько 1890 р., Юзеф рідко бував вдома. Одягнувши шкіряний одяг, він виїздив на

виклики. Повертався наче з поля битви – мився, проводив дезінфекцію одягу в садовій сушарні. Його син Ян згадував: «У величезній енотовій шубі з таким самим величезним коміром... виїжджав він селянськими саньми в зимні закути-ни і бездоріжжя. В сивій бурці на пальті, в галошах до колін їздив на возах восени та навесні... У віці понад 50 років, зі старосвітською, безкомпромисною лікарською етикою, він мав практику передусім серед євреїв, селян і польської інтелігенції, з'єднану з особистим знайомством і симпатією. На його руках приходили на світ нові паростки Ізраїлю й сільської Русі, не раз в його чекальні переважали халати, кожухи і жінки-яточниці. Його запрошували на єврейські весілля, надсилали мацу і медові торти». Наприкінці дня, до і після вечері Юзеф любив читати медичні часописи. Ян також згадував: «Батько любив господарювання у себе – збір сіна, фруктів, догляд за будинками, вирощування овочів і передусім столярські або слюсарські роботи. Він мав багато інструментів...». Поза своєю лікарською практикою Юзеф був гласним міської думи та відомим громадським діячем.

На жаль, Юзеф помер від зараження крові, яке отримав під час обстеження хворих. Його дружина Броніслава залишилася вдовою з вісьмома дітьми та продовжувала жити у Вінниці.

Значних коштів він їм не залишив, тож родині дісталися лише земля та нерухомість. Їхній будинок поступово руйнувався, тому в 1913 р. на його місці побудували новий. Він існує й досі – це будинок за адресою вул. Архітектора Артинова, 39. Тут Лазовські мешкали до Першої світової війни та революції [4].

Когорта польських лікарів працювала у різних містах Подільської губернії (нині Вінниччини), зокрема й при цукроварнях. В «Подольському адресь-календарі» (1895, 1900, 1904, 1909) та «Библиографическом указателі по медицинѣ и гигиенѣ Подольской губернии съ 1714 по 1913 годъ включительно» (1914) зазначено їх імена, зокрема: **Грбовський Валеріан Францович** (Літинський повіт), **Запольський Сігізмунд Петрович**, **Зеленай Генріх Сігізмундович**, **Лазовський Йосип Григорович**, **Слогчевський Фабіан Антонович** (Вінниця), **Бачинський Станіслав Самуїлович** (Жмеринка), **Вішницький Карл Владиславович** (Уладівка), **Ліпницький Теофіл Францович** (Калинівка, Вінницький повіт); **Бобровський Маріан Флоріанович** (Крижопіль), **Тржебинський Станіслав Адольфович** (Ободівка), **Мондржевський Адам Фердинандович** (Тернівка, Гайсинський повіт), **Лонжинський Сигизмунд Вікентійович** (Страховецька цукроварня), **Славинський Микола Сильвестрович** (Муровані Курилівці) та багато ін. [1, 2, 9, 10].

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Адрес-календарь Подольской губернии [Электронный ресурс] : сост. по сведениям, к 15 сент. 1904 г. / изд. Подол. губерн. стат. комитета ; сост. А. Крылов. – Каменец-Подольский : Тип. Подол. Губерн. Правления, 1904. – 357 с. – Режим доступа: <http://surl.li/iqqrj> (дата обращения: 01.07.2024). – Загл. с экрана.
2. Адрес-календарь Подольской губернии [Электронный ресурс] / изд. Подол. губерн. стат. комитета ; сост. I. С. Станкевич. – Каменец-Подольский : Тип. Подол. Губерн. Правления, 1909. – 414 с. – Режим доступа: https://rusneb.ru/catalog/000200_000018_RU_NLR_DIGIT_96302/ (дата обращения: 01.07.2024). – Загл. с экрана.
3. Библиографический указатель по медицине и гигиене Подольской губернии с 1714 по 1913 год включительно / А. Н. Прусевич ; Врачебно-санитарное бюро Подольской Губернской Земской Управы. – Каменец-Подольск : Тип. Подол. Губерн. Правления, 1914. – 74 с.
4. Геркалюк М. Історії з вінницького середмістя: лікарі Лазовські [Електронний ресурс] / М. Геркалюк // Вежа : [вінниц. інформ. портал]. – Вінниця, 2021. – 24 січ. – Режим доступу: <http://surl.li/dgejej> (дата звернення: 04.07.2024). – Назва з екрана.
5. Колесник В. Лонжинський Маріан / В. Колесник // Енциклопедія Сучасної України. – Київ, 2016. – Т. 17 : Лег – Лощ. – С. 662.
6. Українські лікарі польського походження [Електронний ресурс] / Є. Колесникова, Я. Ковальський, Л. Радван [та ін.] // Актуальні питання суспільних наук та історії медицини. – 2014. – № 2. – С. 92. – Режим доступу: <http://surl.li/hboaub> (дата звернення: 04.07.2024). – Назва з екрана.
7. Lekarz wśród Sprawiedliwych [Źródło elektroniczne] // Gazeta Polska Codziennie. – 2018. – № 1949. – Tryb dostępu: <http://surl.li/kcqmj> (data dostępu: 04.07.2024). – Tytuł z ekranu.
8. Лікар Йосип Ролле – краєзнавець, історик, письменник : реком. список літ. / ВНМУ ім. М. І. Пирогова, наук. б-ка ; уклад. О. А. Юрчишина. – Вінниця, 2015. – 16 с.
9. Подольский адрес-календарь [Электронный ресурс] / изд. Подол. губерн. стат. комитета ; сост. В. К. Гульдман. – Каменец-Подольский : Тип. Подол. Губерн. Правления, 1895. – 350 с. – Режим доступа: <http://surl.li/doomoc> (дата обращения: 01.07.2024). – Загл. с экрана.
10. Подольский адрес-календарь [Электронный ресурс] / изд. Подол. губерн. стат. комитета ; сост. В. К. Гульдман. – Каменец-Подольский : Тип. Подол. Губерн. Правления, 1900. – 350 с. – Режим доступа: <http://surl.li/laqict> (дата обращения: 01.07.2024). – Загл. с экрана.

REFERENCE

1. Adres-kalendar Podolskoj gubernii [Elektronnyj resurs] : sost. po svedeniyam, k 15 sent. 1904 g. / izd. Podol. gubern. stat. komiteta ; sost. A. Krylov. – Kameneц-Podolskij : Tip. Podol. Gubern. Pravleniya, 1904. – 357 s. – Rezhim dostupa: <http://surl.li/iqqrj> (data obrasheniya: 01.07.2024). – Zagl. s ekrana [in Russian].
2. Adres-kalendar Podolskoj gubernii [Elektronnyj resurs] / izd. Podol. gubern. stat. komiteta ; sost. I. S. Stankevich. – Kameneц-Podolskij : Tip. Podol. Gubern. Pravleniya, 1909. – 414 s. – Rezhim dostupa: https://rusneb.ru/catalog/000200_000018_RU_NLR_DIGIT_96302/ (data obrasheniya: 01.07.2024), vlnij. – Zagl. s ekrana [in Russian].
3. Bibliograficheskij ukazatel po medicinie i gigiene Podolskoj gubernii s 1714 po 1913 god vklyuchitelno / A. N. Prusevich ; Vrachebno-sanitarnoe byuro Podolskoj Gubernskoj Zemskoj Upravy. – Kameneц-Podolsk : Tip. Podol. Gubern. Pravleniya, 1914. – 74 s. [in Russian].
4. Herkaliuk M. Istoriy z vinnitskoho seredmistia: likari Lazovskij [Elektronnyj resurs] / M. Herkaliuk // Vezha : [vinnitys. inform. portal]. – Vinnitsya, 2021. – 24 sich. – Rezhym dostupu: <http://surl.li/dgejej> (data zvernennia: 04.07.2024). – Nazva z ekrana [in Ukrainian].
5. Kolesnyk V. Lonzhynskiy Marian / V. Kolesnyk // Entsyplopediia Suchasnoi Ukrainy. – Kyiv, 2016. – T. 17 : Leh – Loshch. – S. 662 [in Ukrainian].
6. Ukrainski likari polskoho pokhodzhennia [Elektronnyj resurs] / Ye. Kolesnykova, Ya. Kovalskyi, L. Radvan [ta in.] // Aktualni pytannia suspilnykh nauk ta istorii medytsyny. – 2014. – № 2. – S. 92. – Rezhym dostupu: <http://surl.li/hboaub> (data zvernennia: 04.07.2024). – Nazva z ekrana [in Ukrainian].
7. Lekarz wśród Sprawiedliwych [Źródło elektroniczne] // Gazeta Polska Codziennie. – 2018. – № 1949. – Tryb dostępu: <https://gpcodzienne.pl/81178-lekarzwsrodspawiedliwych.html> (data dostępu: 04.07.2024). – Tytuł z ekranu [in Polish].
8. Likar Yosyp Rolle – kraieznavets, istoryk, pysmennyk : rekom. spysok lit. / VNMU im. M. I. Pyrohova, nauk. b-ka ; uklad. O. A. Yurchyshyna. – Vinnitsya, 2015. – 16 s. [in Ukrainian].
9. Podolskij adres-kalendar [Elektronnyj resurs] / izd. Podol. gubern. stat. komiteta ; sost. V. K. Guldman. – Kameneц-Podolskij : Tip. Podol. Gubern. Pravleniya, 1895. – 350 s. – Rezhim dostupa: <http://surl.li/doomoc> (data obrasheniya: 01.07.2024). – Zagl. s ekrana [in Russian].
10. Podolskij adres-kalendar [Elektronnyj resurs] / izd. Podol. gubern. stat. komiteta ; sost. V. K. Guldman. – Kameneц-Podolskij : Tip. Podol. Gubern. Pravleniya, 1900. – 350 s. – Rezhim dostupa: <http://surl.li/laqict> (data obrasheniya: 01.07.2024). – Zagl. s ekrana [in Russian].

026:61]:005.591.1/.3(477):005.745(06)
Т-65

Наукове видання
**«МЕДИЧНІ БІБЛІОТЕКИ УКРАЇНИ:
ДОСЯГНЕННЯ, МОЖЛИВОСТІ, ПЕРСПЕКТИВИ»**

Матеріали ХХІІ міжнародної науково-практичної конференції
16–17 жовтня 2024 р.
м. Тернопіль

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Остапенко Т. А.
(відповідальний редактор)

Бортнік Н. М.

Кірішева О. М.

Науменко С. М.

Самчук Л. І.

УКЛАДАЧІ

Кірішева О. М.

Науменко С. М.

КОМП'ЮТЕРНИЙ НАБІР

Кірішева О. М.

Науменко С. М.

Збірник матеріалів містить доповіді учасників ХХІІ міжнародної науково-практичної конференції «Медичні бібліотеки України: досягнення, можливості, перспективи» 16–17 жовтня 2024 р., м. Тернопіль. Видання адресовано працівникам бібліотек різних типів і форм власності, керівникам галузі культури, викладачам, аспірантам, студентам. Статті подано в авторській редакції.

Т-65 Медичні бібліотеки України: досягнення, можливості, перспективи : матеріали ХХІІ міжнар. наук.-практ. конф., 16–17 жовт. 2024 р., м. Тернопіль / Нац. наук. мед. б-ка України, Б-ка Тернопіл. нац. мед. ун-ту ім. І. Я. Горбачевського МОЗ України, Секція працівників мед. б-к УБА. – Київ, 2024. – 172 с.

© Національна наукова медична бібліотека України, 2024

Підписано до друку 30.09.2024. Формат – 60 x 84/16. Друк офсетний. Гарнітура – «Alegreya». Тираж – 40 прим. Видавець: ФОП Коляда О. П.: вул. Т. Шевченка, 68, м. Боярка, Київська обл, 08150. Виписка з єдиного державного реєстру юридичних осіб і фізичних осіб-підприємців №157482 Серія ААВ; дата та номер запису: 05.07.2002 №2339017000001047. Свідоцтво про державну реєстрацію: Серія Воо №862091 від 05.07.2002 р. Свідоцтво державного реєстру видавців: №1628 від 23.12.2003, Серія ДК · e-mail: kolyada.oleg@gmail.com · Друк: ПП «КОЛЬОРИ»: вул. Павлівська, 22, м. Київ. Зам. №09–2024.